

קבלה שצריכה להעשות בצפון מנא לך?

הנשיא בפני עצמו?

הא למה יצא המקרא של שער נשיא? — לקבוע לו מקום, ששנה עליו הכתוב לעכב, שאם לא שחטה לחטאת הנשיא בצפון — פפול [ע' תוס' דיבור המתחיל קבלה. מהיכן ידענו שקבלה בצפון לעיכובא].

אתה אומר לך יצא, או אינו בא לעכב, אלא לך נכתב, כדי למעט מ"אותו" הכתוב בו, ולומר לך, ששער זה של נשיא הוא בלבד טעון צפון, ואין שער אחר טעון צפון. שכל החטאות הבאות שער, כגון שעירי יום הכפורים ושל מועדות ושל ציבור שחטאו בעבודת כוכבים, אין שחיתתן בצפון, ורק חטאות שהן כשבה או שעירה שחיתתן בצפון!?

תלמוד לומר בחטאת יחיד "ושחט את החטאת במקום העולה". ומדלא כתיב "ושחט אותה" דרשינן מיתורא ד"החטאת": זה בנה אב לכל חטאות, שיהיו טעונות צפון. ואם כן, דלית לך למעט שער, על כרחך קרא דשער נשיא לעיכובא אתא.

אשכחן שער נשיא דבעיא צפון, בין למצוה בין לעכב.

שאר חטאות נמי אשכחן למצוה מ"במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת" שנאמר

ומשנינן: דכתיב בתר קרא ד"ושחט" "ולקח הכהן מדם החטאת". ומשמע שגם הלקיחה תהיה במקום העולה, ולקיחה זו משמעה קבלה.

ותו הוינן בה: ² מקבל עצמו מנא לך שצריך לעמוד בצפון, ואם עמד בדרום העזרה סמוך לאמצעה והושיט ידו לצפון וקיבל שם, מנין שהוא פסול?

ומשנינן: אמר קרא "ולקח" סרסוה ודרוש אותיות וי"ו ולמ"ד כאילו כתיב "לו יקח", דהיינו שיקח עצמו למקום קבלת הדם.

ואכתי הוינן בה: אשכחן למצוה, לעכב מנין? שאם לא עשה בצפון, יפסל?

ומשנינן: קרא אחרינא כתיב לעכב. נאמר בחטאת שער נשיא "ושחט אותו במקום אשר ישחט את העולה".

ותניא: היכן עולה נשחטת? בצפון. מה עולה בצפון, אף זה בצפון.

וכי מכאן אתה למד? והלא כבר נאמר בפרשת צו כתוב אחר הכולל את כל החטאות "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת", ולמה צריך ללמד לשער חטאת

המקבל צריך להיות בפנים, אולם חלוקים הם קדשי קדשים מקדשים קלים בזה, ששם בברייתא מבואר שאם הכניס הכהן ראשו ורובו לפנים העזרה וקיבל — שאין זה קבלה, אבל הכניס ראשו ורובו לצפון וקיבל — הרי זה קבלה. ובהכרח צריך לומר שחלוקים הם ביסוד דינם, שבקדשים קלים גדר הדין בפנים העזרה

2. יש לחקור, האם גדר הדין הוא שהעושה את עבודת הקבלה יהיה בצפון, או שכל הדין שיהיה בצפון נאמר רק על הקבלה ולא על המקבל, ורק שאם המקבל בדרום אזי נחשב שהקבלה עצמה גם כן נעשית בדרום.

האבי עזרי [טומאת צרעת טז ה] מוכיח שהרי למדנו [לעיל כו א] שבקדשים קלים גם כן

לכלל החטאות.

אלא לעכב בשאר החטאות — מנא לן?

דכתיב בכשבה וכתיב בשעירה, בשניהם נכתב מקרא מפורש בפני עצמו ששחיתתן במקום שחיתת העולה, וההיא דכשבה למצוה לא צריך לפי שאפשר ללמדו משעירה, אלא בא ללמד לכל החטאות לעיכובא.

והוינן בה: כיון דאסקינן שכל החטאות טעונות צפון, אלא "אותו" דשעיר נשיא, למה ליי? מה הוא בא למעט!?

ומשינינן: מיבעי ליה לכדתניא: ³ "אותו" בצפון, ואין שעיר נחשון בצפון. ששעירי הנשיאים שהקריבו בחנוכת המזבח לחטאת ולא באו על חטא, לא נשחטו בצפון.

ומבארין מהיכא תיתי שיהא שעיר נחשון טעון צפון עד דאיצטרין קרא ד"אותו" למעטינהו:

דתניא: נאמר בשעיר נשיא "וסמך ידו על ראש השעיר", והיה לו לכתוב "על ראשו". ודרשינן מ"השעיר" לרבות שעיר נחשון לסמיכה אף על פי שלא בא לכפר, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: לרבות שעירי

עבודת כוכבים לסמיכה.

הילכך, סלקא דעתך אמינא הואיל ואיתרבו שעיר נחשון לסמיכה, איתרבו נמי לצפון. קא משמע לן מיעוטא ד"אותו".

מתקיף לה רבינא: הניחא לרבי יהודה, אלא לרבי שמעון, שאינו מרבה שעיר נחשון לסמיכה, מאי איכא למימר? למה צריכים למעטו מצפון?

ותו הוינן בה: אמר ליה מר זוטרא בריה דרב טבי לרבינא: ולרבי יהודה מי ניחא הא דהוה אמינא הואיל ואיתרבו לסמיכה איתרבו נמי לשחיטה? ואמאי לא נימא, למאי דאיתרבי איתרבי, ומאי דלא איתרבי לא איתרבי?

וכי תימא אי לא מעטיה קרא ד"אותו" לשעיר נחשון, הוה אמינא תיתי מבנין אב מכל החטאות שטעונות צפון. אי אפשר לומר כן. כי אם כן, סמיכה גופה תיתי בשעיר נחשון מבנין אב, ולמה הוצרך רבי יהודה לרבותו מפסוק מיוחד לסמיכה?

אלא, על כרחך, טעמא דרבי יהודה משום דשעיר נחשון קדשי שעה הוא, וקדשי שעה מקדשי דורות לא גמרינן בבנין אב לדין סמיכה, אי לאו ריבויא. ואם כן, הכי נמי

הוא רק שעבודת הקבלה נגזרת אחר העובד, ומשום כך צריך הוא להיות בצפון, אבל אין הדין בעצמו של כהן שיהיה בצפון, ולכן די במה שראשו ורובו נמצאים שם, שבזה כבר נחשבת הקבלה שהיא בצפון.

3. הקשה השפת אמת הרי לפי מר זוטרא בריה דרב מרי אין צורך למעט שעיר נחשון מדין צפון

הוא שהכהן המקבל יהיה לפני ה', ומשום כך לא נאמר בזה דין רובו ככולו, וכמו שביאר בחידושי הגר"ח [ביאת מקדש ג א] שרק כשנאמר דין שתלוי בפעולת הכניסה, כמו בבית המנוגע וכדומה, בזה שייך דין רובו ככולו, אבל כשהדבר אינו תלוי בפעולת הכניסה אלא בעצם ההמצאות שלו בפנים, בזה לא שייך רובו ככולו. מה שאין כן בקדשי קדשים, גדר הדין בצפון

הוא זה שצריך לעמוד בשעת השחיטה, ואין השוחט צריך לעמוד בצפון.

ואם כן, שאנו למדים מ"ושחט אותו על ירך המזבח צפונה" האמור בשחיטת בן צאן שאין השוחט צריך לעמוד בצפון, תקשי "אותו" דשעיר נשיא למה לי?

ומתריצין: **אלא** להכי הוא דאתא: "אותו" בצפון, 4 ואין מליקת בן עוף בצפון.

ומבאר הגמרא מהיכא תיתי למליקה שתהא טעונה צפון עד שצריכים פסוק מיוחד למעטה מדין זה.

דתניא: יכול יהא בן עוף טעון צפון. ודין הוא, שהיה מקום ללמוד כן בקל וחומר: **ומה בן צאן, שלא קבע לו כהן** לשחיטתו, שהרי זר כשר לשחיטה, קבע לו צפון לשחיטה. **בן עוף שקבע לו כהן,** שהמליקה אינה כשרה אלא בכהנים, **אינו דין שיקבע לו צפון למליקה!?** לכן תלמוד לומר "אותו" בשעיר נשיא, למעט מליקה מצפון.

אך דוחה הגמרא: **מה לבן צאן,** שטעון צפון **שכן קבע לו כלי,** שהשחיטה היא בסכין וכן הקבלה היא במזרק. מה שאין כן עוף, שמליקתו נעשית בצפורן, ואין בו קבלה בכלי, ולפיכך דין הוא שלא יטעון צפון,

לענין צפון, נימא קדשי שעה מקדשי דורות לא גמרינן.

אלא "אותו", למה לי? מאי סלקא דעתין דשעיר נחשון יהא טעון צפון עד דאיצטריך "אותו" למעטו?

וחוזרת בה הגמרא, ומתמצת תירוץ אחר:

לכדתניא: "אותו", את השעיר אתה שוחט בצפון ואין שוחט עומד בצפון. שיכול השוחט לעמוד בדרום ולהושיט ידו לצפון ולשחוט שם.

ומקשינן: וכי שוחט, דאינו טעון צפון מ"אותו" דשעיר נשיא נפקא? הרי מדרבי אחיא נפקא.

דתניא רבי אחיא אומר: נאמר בשחיטת בן צאן "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה". "אותו" מה תלמוד לומר? לפי שמצינו בקבלת הדם שהמקבל עומד בצפון כמו שאנו למדים לעיל מ"ולקח", לו קח, שהמקבל עצמו צריך לעמוד בצפון, ומקבל את הדם בצפון. **ואם עמד בדרום** והושיט ידו וקיבל בצפון פסול. אם כן, יכול אף זה השוחט שעמד בדרום והושיט ידו ושחט בצפון כן [יהיה פסול]? תלמוד לומר "אותו", לומר לך, "אותו", דהיינו הקרבן,

נחשון לסמיכה, ולכן צריך לימוד למעטו מדין צפון.

4. הקשה המקדש דוד [סימן כח סוף סק"ד] לשיטת הרמב"ם [מעשה הקרבנות ז ט] שמליקת חטאת העוף טעונה מזבח, וכל שכן עולת העוף, [שלכולי עלמא היא בראש המזבח], אם כן איך יתכן מייעוט זה, שהרי לדברי האומר [לקמן ג"ח

אפילו לרבי יהודה, ואם כן איך נבאר את הברייתא לדבריו.

ותירץ שלפי מר זוטרא דוקא לרבי יהודה צריך פסוק לרבות שעיר נחשון לסמיכה, ומשום שקדשי שעה מקדשי דורות לא לומדים, [ואם כן אין צורך למעטו מדין צפון], אבל לרבי שמעון לומדים קדשי שעה מדורות, ומשום כך לא הוצרך רבי שמעון לרבות מפסוק מיוחד שעיר

ולמה לי מיעוטא ד"אותו"?

והדרינן ומתריצין תירוצא אחרנא: **אלא** "אותו" בא ללמד, "אותו" שוחטים **בצפון**, ואין שחיטת קרבן פסח **בצפון**.

ומבארין השתא מאי סלקא דעתין דפסח בצפון:

דתניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר: יכול יהא פסח טעון צפון בשחיטתו מקל וחומר: ודין הוא, ומה קרבן עולה, שכן לא קבע לו זמן לשחיטתו, בכל זאת קבע לו צפון. פסח, שקבע לו זמן לשחיטתו, שזמנו בארבעה עשר בניסן בין הערביים, אינו דין שיקבע לו צפון?! לכן תלמוד לומר "אותו", למעט פסח מצפון.

ופרכין לקל וחומר: **מה לעולה**, שטעונה צפון שכן עולה היא כליל למזבח. מה שאין כן פסח, שאוכלים את בשרו.

ומתריצין: הוה אמינא ללמוד דין צפון בפסח בקל וחומר **מחטאת**, שאינה כליל ואין לה זמן קבוע וטעונה צפון.

ואכתי פרכין: **מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות**, מה שאין כן פסח.

ומתריצין: דהוה אמינא ללמוד **מאשם** שאינו מכפר על חייבי כריתות.

ודחינן: **מה לאשם שכן קדשי קדשים** הוא. מה שאין כן פסח.

ואם נבוא ללמוד פסח **מכולן**, מכל הקרבנות הטעונות צפון בילפותא של "במה הצד" נפרוך נמי: מה לכולן, **שכן קדשי קדשים** הם וליכא למילף פסח מהם, ואם כן תיקשי מה היתה ההוה אמינא דפסח טעון צפון עד שהיה צורך למעט אותו, והדרא קושיא "אותו" דשעיר נשיא למה לי?

ומתריצין: לעולם כדאמרן מעיקרא, "אותו" **בצפון ואין שוחט בצפון**. ודקשיא לך אמאי צריך למעט שוחט בצפון, הרי מדרבי אחיא נפקא לך? תריץ: "אותו" דשעיר נשיא לאו למעוטי שוחט בצפון אתא, שודאי מדרבי אחיא נפקא. אלא לרבות מקבל הדם שצריך לעמוד בצפון. וכך הוא נדרש: "אותו" בצפון ואין שוחט בצפון, ולא לגופיה איצטריך אלא לדיוקא מיניה, דדוקא אין שוחט צריך לעמוד בצפון, אבל מקבל צריך לעמוד בצפון.

ותמהינן: הא מקבל בצפון מ"לקח ולקח" נפקא לך לעיל, דדרשינן "לו קח", שיקח עצמו לצפון!?

ומתריצין: הך דרשא של "לקח ולקח", לא משמע ליה.

ועתה חזרת הגמרא לבאר דיני צפון בעולה.

[א מזבח כולו בצפון, בלאו הכי מליקתו בצפון, ולדברי האומר מזבח כולו בדרום גם כן אין צורך ללמוד שאינו טעון צפון במליקתו, וגם למאן דאמר חציו בצפון וחציו בדרום, הרי הדין הוא שהמזבח עצמו דינו כצפון גם בחלקו

הדרומי כמבואר ברמב"ם. וכתב שבהכרח לומר שדרשה זו היתה נצרכת רק לרבי יוסי ברבי יהודה [שם] שסובר שהחלק הדרומי שבמזבח אין דינו כצפון.

שמעכת בה שחיתת צפון, **שכן מכפרת על חייבי כריתות**. מה שאין כן עולה, ולכן דין הוא שלא תעכב.

אמר רבינא: הא קשיא ליה לרב אדא בר אהבה, כלומר, כך הוא דורש את הקל וחומר: **7 כלום מצינו טפל חמור מן העיקר?** שהחטאת טפלה היא לעולה, שהרי למדה היא ממנה, ולא יתכן שדין צפון יעכב רק בחטאת שהיא הלמד, ולא בעולה שהיא המלמד.

ותמהה הגמרא: וכי לא מצינו שיהיה הטפל חמור מן העיקר?!

והרי מעשר שני שנטמא, דהוא עצמו נפרה חט-א אפילו בירושלים, כיון שאינו ראוי לאכילה

והוינן בה: **אשבחן שחיטה** שטעונה צפון **בעולה, למצוה**. **5 קבלה נמי בצפון 6 למצוה אשבחן**, כדררשינן "אין שוחט בצפון אבל מקבל בצפון" [ע' תו' דבור המתחיל קבלה ושיטה מקובצת אות יב]. אלא **שחיטה וקבלה בצפון לעכב, מנלן?**

ומשינינן: **אמר רב אדא בר אהבה, ואיתימא רבה בר שילא: מקל וחומר** אנו למדין: **ומה שחיתת צפון של חטאת, הבאה מכח עולה,** [שהרי לא נאמר בחטאת בפירוש שטעונה צפון אלא כתב בה שתשחט "במקום העולה"] **שחיטה בצפון מעכבת בה. עולה, שבאה שחיתת צפון של חטאת מכחה, אינו דין שמעכבת בה שחיתת צפון?!**

אך קשה על הקל וחומר: **מה לחטאת**

מהיכן יודעים בעולה שצריכה הקבלה עצמה להיות בצפון, והרי מ"אותו" הנאמר בעולה יכולים ללמוד רק לענין המקבל.

ותירץ בחק נתן שמאחר שלמדנו שצריך המקבל להיות בצפון, יכולים ללמוד מזה שגם הקבלה צריכה צפון, וכנראה כונתו לפי מה שהבאנו לעיל [בעמוד א' בהערה] מהאבי עזרי, שהדין צפון שנאמר במקבל יסודו הוא שהקבלה צריכה צפון, ומאחר שהקבלה נמשכת אחר המקבל ונחשבת שנעשית במקום עמידתו, משום כך צריך הוא גם כן להיות בצפון, ואם כן מאחר שלמדנו בעולה שהמקבל בצפון, גם הקבלה צריכה צפון.

7. בחידושי רבי אריה לייב [ב עת] חוקר ביסוד דין צפון: האם הוא דין פרטי ומסוים בכל קרבן בפני עצמו, או שהוא דין כללי בקדשי קדשים. ורוצה להוכיח ממה שעולה נקראת עיקר וחטאת טפל, ובהכרח שהוא דין פרטי הנאמר במסויים בעולה, ומשם למדנו לחטאת, שאם

5. כונת הגמרא לשאול על עולה, אבל בחטאת ידענו שהקבלה בצפון מעכבת, ולא נתפרש מהיכן.

וכנראה משום שהדרשה שדרשנו לעיל [מח א] "ולקח הכהן מדם החטאת" להצריך צפון בקבלה, נאמרה ונשנית, כלומר בחטאת נשיא ובכשבה ובשעירה, ואם כן נלמד שזה מעכב, כמו שדרשנו לעיל ממה ששנה הכתוב דין צפון בשחיטה בכשבה ובשעירה.

6. התוס' [ד"ה קבלה] הקשו מהיכן למדנו כלל בעולה דין קבלה בצפון, והרי "אותו" שמלמד שצריך שהמקבל יהיה בצפון, נאמר בחטאת, ו"אותו" שנאמר בעולה לומדים משם שהשוחט אינו טעון צפון, והניחו בקושיא.

ומתרץ בחק נתן שמאחר ו"אותו" שנאמר בחטאת מלמד שהמקבל יהיה בצפון, אם כן זה גילוי גם על "אותו" האמור בעולה שהמקבל יהיה בצפון.

אך עדיין יקשה הקושיא השניה של התוס',